

1988 YILI KÜLTEPE-KANIŞ KAZILARI

TAHSİN ÖZGÜÇ

1948 senesinde Türk Tarih Kurumu adına başlanmış olan Kültepe-Kaniş kazıları kırkıncı kazı mevsimini tamamladı. Kültür Bakanlığı, Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü adına yürütülen kazılar, Türk Tarih Kurumu tarafından da desteklendi. Son kazı mevsiminde de Kaniş, Eski Anadolu Arkeolojisine, filolojisine ve tarihine yapmakta olduğu katkıları sürdürdü. Ankara ve Kayseri Müzelerine teslim ettiği yüzlerce arkeoloji eseri ve yazılı belge müzelerimizin koleksiyonlarını çok zenginleştirdi.

Başkanlığımdaki kazı heyeti Prof. Dr. Kutlu Emre, Arkeolog Hamdi Kodan, Arkeolog Tunç Sipahi - Tayfun Yıldırım ve mustahzır Abdurrahim Çulha'dan oluştu. Öğrencimiz K. Kontani çalışmalarımıza katıldı. Fotoğrafları Arkeolog K. Kontani çekti. Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğünü Arkeolog Mürşit Yazıcı temsil etti. Meslektaşlarımın yardım ve gayretlerine teşekkür ederim.

Bu sene, Karum alanında *Laqipum* arşivinin 60 m. kuzeyinde kalan D/6 plan karesinden güneye doğru, Z-aa-bb/26-29 plan karelerine kadar uzayan ve odak noktasını *Peruwa*'nın oluşturduğu geniş kesimin doğuya doğru devamını, yani, Karum'un doğu sınırının tesbitine çalışıldı. Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğünün Karum'un bu kesiminin kamulaştırmasını sağlamış olması, sorunun çözümünü çok kolaylaştırdı.

Karum'un merkezi kesiminde Ia-b katlarının ve II kat arşivlerinin en yoğun görüldüğü bölümünde, mahalleleri birbirinden ayıran sokağın doğuya doğru devamı ve hem güneyindeki hem de kuzeyindeki mahalleleri açığa çıkarıldı. Sokağın bir meydanlığa açılarak kuzeye doğru döndüğü ve kuzeyde L-M/8-9 karelerinden güneye doğru devam eden sokakla birleşeceği düşünülmektedir. Sokağın döndüğü köşedeki evler, hafifce, kavislenerek bu dönüşü uymuşlardır. Ia-b katları yapılarından iyi korunanlarının çok düzenli olarak inşa edildikleri, çoğunda temellerin köşelerde birbirine dik açıyla bağlandığı gözlenmektedir (Res. 1). Taş temellerde genellikle tek iri yassı

taş kullanılmış olmakla beraber, ufak moloz taşlarıyla örülmüş olanların da sayısı az değildir. Bu sene açığa çıkarılan 2 ve 4 odalı evler arasında tek odalı olanları da vardır. Bunlar 8-10 odalı, geniş teşkilatlı Karum yapılarının yanında çok mütevazî örneklerdir. Bunlar Ib şehrinin planını bütünüyle ortaya koymamızı sağlamaktadırlar. Çeşitli boylardaki taş furunları, bu iki kata özgü tek ve çift gözlü ocakları yerlerinde kalmışlardır. Mutfakları her boydaki kablara dolu idi. Bu zenginlik Karum'a özgüdür. 1987 yılında keşf edilmiş olan "Büyük Arşiv'in Kuzeyindeki bir II kat arşivinin enkazı içine gömülmüş olan mezarlar da bu arşivin tahribine, tabletlerin dağılmasına sebep olmuştur. I katı bu kesimde de yangınla sona erdirilmiştir. Büyük Hammurabi'yle çağdaş olan I b şehri yangınla ortadan kaldırılmıştır. Alishar, Boğazköy ve Acemhöyük'teki çağdaşları da bu felâketten kurtulamamışlardır. Atılmış enkaz Toprağında bulunmuş olan 4 tabletin I b katına ait olduğu şüphelidir.

I b katının tek veya çift küpten oluşan mezarlarının ağızları yassı taşla kapatılmış ve etrafı moloz taşlarla takviye edilmiştir (Res. 2). Mezarlarda istikamet birliği yoktur. Az olmakla beraber, aralarında çok önemli ölü hediyelerine sahip küp mezarlar da vardır. II kat arşivinin içindeki taş sanduka mezarın, kıymetli eşyası, ya gene II kat döneminde veya onu izliyen Ib çağında soyulmuş olmalıdır. Gözden kaçan veya beğenilmeyenleri arasında Kuzey Suriye'den idhal edilmiş olanları da vardır.

Sokağın kuzeyinde Assurlu tüccarların yan-yana, arka-arkaya inşa ettirdikleri arşivleri, yani, aynı mahalledeki evleri keşf edildi. Bu kesimde yeni iki Assur'lunun arşivi, tam planı ve bütün içeriği ile gün ışığına çıkarıldı. Çok iyi korunmuş olan bu arşivlerin arasında kalan ve Ib binaları tarafından tahrib edilmiş olan II kat yapılarının sahiplerini tesbit etmek mümkün değildir. Eski "Büyük Arşiv'in kuzeyindeki yeni arşivin büyük odası, doğusundaki küçüğü incelenmiş, ancak, kuzeyindeki odaları, henüz, kazılmamıştır (Res. 2). Büyük odada Assur'lu tüccarın arşivinden zamanımıza tablet, zarf ve bullalardan oluşan 80 yazılı, mühürlü belge kalmıştır. Bunlar çok iyi pişirilmiş ve o ölçüde de iyi korunmuşlardır. Assur'lu tüccarlar şehrin bu kesiminde arşivlerini birbirlerine çok yakın-sık olarak inşa etmişlerdir. Aralarında yerlilerin bulunmadığı tam bir Assur'lu mahallede (yabancılar mahallesinde) yana-yana, arka-arkaya kurdukları evlerinde yaşamışlardır.

Büyük arşiv'in doğusudnaki ikinci, yeni arşiv de bir Assur'lu tüccara aittir. Bunun da furunlu odası, küçük arşiv odası ve tahribe uğramış üçüncü odası açığa çıkarıldı. Tabletlerin bir arada-raflar üstünde, sepetler içinde korunduğu tesbit edildi. Bu arşivin tabanı altında, ölü hediyelerinin çoğu yağma edilmiş, bir taş sanduka mezar bulundu. Bu arşivde keşf edilen tablat ve zarfların sayısı yüzü bulmuştur. Arşiv tabanının su seviyesine yakın olması, tabletlerin çamur haline gelmesinin nedeni olmuştur. Ancak, arkadaşlarımızın tecrübe, dikkat ve sabrı, bunların kolay incelenebilir duruma gelmesini sağlamıştır.

Sokağın güneyinde, sağlam taş temelli, iki odalı, dar koridorlu bir II Kat evinin büyük odasında, ölü hediyeleri bakımından, çok zengin bir taş sanduka mezar bulundu. Altın, tunç ve kıymetli taşlardan oluşan ölü hediyeleri özellikleri ve nadir örnekleri temsil etmeleri bakımından çok öğreticidir.

1988 yılı kazılarında "*Büyük Arşiv*"in öteki odalarında keşf edilenlerle birlikte, Ankara Arkeoloji Müzesine 1000'e yakın tablet teslim edilmiştir. Bu sayı, Kaniş'in ticaret bağları bakımından, Ortadoğu'daki öneminin ve merkez olma özelliğinin yeni bir belgesidir. Müzelerimiz, Anadolu - Ortadoğu ticaret ilişkilerini aydınlatan bu çivi yazılı belgeler bakımından, çok zengindir. Dünyanın hiç bir müzesi veya Üniversitesi, müzelerimizin, uzmanlarımızın sahibi olduğu bu imkâna sahip değildir.

Açılmamış durumda veya kırılmış-atılmış olarak keşf edilen tam zarf ve zarf parçaları üstündeki silindir mühür baskıları koleksiyonumuzu çok zenginleştirdi. Assur, Eski Babil, Suriye, Suriye-Kapadokya ve Yerli-Anadolu üslubundaki silindir mühür baskılarının çok iyi korunmuş örnekleri, Eski Anadolu-Mezopotamya-Suriye ilişkileri hakkında bilgi veren birinci sınıf tasvirli sanat belgeleridir.

Res. 1

Res. 2

